

Ayobami Adebayová
ZŮSTAŇ SE MNOU

Copyright licensed by Canongate Books Ltd.
Arranged with Andrew Nurnberg
Associates International Limited

Copyright © Ayòbámi Adébáyò, 2017
Translation © Lukáš Novák, 2019

ISBN 000-00-0000-000-0

S láskou a vděčností věnováno mé matce, dr. Olusole
Famurewaové, která z našeho domova dělá říši
divů, v níž každý pokoj překypuje knihami.

A památce mého otce, Adebaya Famurewy, po němž
mi zbyla knihovna a trvalý odkaz. Pořád mi chybíš.

PRVNÍ ČÁST

1

JOS, PROSINEC 2008

Dnes odsud konečně musím odjet a vydat se za tebou. Mám sbaleno a prázdné pokoje mi připomínají, že jsem měla vyrazit už před týdnem. Musa, můj řidič, už od minulého pátku přespává v budce strážného a čeká, že ho před úsvitem probudím, abychom se včas vydali na cestu. Ale moje zavazadla dál leží v obývacím pokoji a sedá na ně prach.

Většinu věcí, které jsem tu za ty roky nashromáždila – nábytek, elektroniku, dokonce i různé úchytky a kování –, jsem rozdala kadeřnicím, které pracovaly v mém salonu. Takže už týden se noc co noc převracím na posteli a nemám ani televizi, která by mi pomohla překlenout ty dlouhé hodiny, kdy nemůžu usnout.

Koupila jsem dům v Ife, hned vedle univerzity, kde jsme se my dva seznámili. Zkousím si ho v duchu představit, je podobný tomuhle, má hodně pokojů, aby v něm mohla spokojeně bydlet velká rodina: muž, žena a spousta dětí. Původně jsem měla odjet den poté, co v salonu odmontovali sušáky na vlasy. Plánovala jsem, že se budu týden věnovat zařizování nového salonu a domu. Chtěla jsem mít svůj nový život pěkně uspořádaný, než se s tebou znovu setkám.

Ne že bych tady k tomu nějak zvlášť přilnula. Těch pár přátel, které jsem tu poznala, mi chybět nebude, všichni ti lidé, kteří nevědí, kým jsem dříve byla, muži, kteří během těch let tvrdili, že jsou do mě zamilovaní. Až odjedu, nejspíš si nevzpomenou ani na toho, který mě požádal o ruku. Tady nikdo neví, že jsem za tebe pořád vdaná. Řekla jsem jim jen část našeho příběhu: nemohla jsem otěhotnět a manžel si našel jinou ženu. Nikdo se moc nevyptával, takže o svých dětech jsem pomlčela.

Chtěla jsem odsud pryč už od doby, co zabili ty tři kluky z vládního programu pro podporu mládeže. Rozhodla jsem se, že zavřu salon i klenotnictví, aniž jsem věděla, co budu dělat dál. A pak dorazila pozvánka na pohřeb tvého otce, jako šipka ukazující mi směr. Zapamatovala jsem si jména těch tří mladíků i to, jaký obor na univerzitě studovali. Mojí Olamide by teď bylo zhruba tolik, co jim; zřejmě by zrovna končila univerzitu. Kdykoliv o těch chlapcích čtu, vzpomenu si na ni.

Často mě napadá, jestli na ni vzpomínáš taky, Akine.

Spánek se mi sice vyhýbá, ale každou noc, když zavřu oči, se mi vracejí útržky života, který jsem tehdy nechala za sebou: batikované povlaky polštářů v naší ložnici, sousedé a tvoje rodina, o které jsem si tak dlouho bláhově myslela, že je i mojí rodinou. Často vídám tebe. Dneska se mi vybavila lampička, kterou jsi mi dal několik týdnů po svatbě. Nedokázala jsem usnout potmě, ale když jsme nechali rozsvícenou zářivku, míval jsi noční můry zase ty. Lampička byla tvůj nápad. Koupil jsi ji, aniž jsi mi řekl, že uvažuješ o nějakém takovém kompromisu, aniž ses mě zeptal, jestli bych ji chtěla. A když jsem hladila její bronzový stojan a obdivovala stínítko složené z různobarevných sklíček, zeptal ses mě, co bych zachránila jako první, kdyby náš dům hořel. Bez přemýšlení jsem řekla: *naše dítě*, přestože jsme ještě děti neměli. *Co, ne koho*, opravil jsi mě. Ale zdálo se mi, jako by se tě trochu dotklo, že když už jsem místo věci řekla osobu, nenapadlo mě zachránit jako prvního tebe.

Přiměla jsem se vstát z postele a obléknout se. Nechci už ztrácet ani minutu. Otázky, na které mi musíš odpovědět,

otázky, kterými se zalýkám už patnáct let, mě nutí ke spěchu. Beru si kabelku a jdu do obývacího pokoje.

Na podlaze leží sedmnáct tašek, jen je naložit do auta. Koukám na ně a pokouším se vybavit si, co v které je. Co bych si vzala, kdyby hořel tenhle dům? Musím se nad tím hodně zamyslet, protože první, co mě napadá, je: *nic*. Nakonec беру tašku s věcmi na přespání, kterou jsem si zabalila, když přišlo smuteční oznámení a pozvánka na pohřeb, a kožený váček se zlatými šperky. Zbytek mi Musa může dovézt později.

Takže tak – žila jsem tu patnáct let, a přestože můj dům nehoří, jediné, co si odnáším, je pytlík zlata a pár kousků oblečení. To, na čem záleží, mám uvnitř, uzamčené pod žebry jako v hrobě, na místě věčnosti, v mé truhle pokladů tak podobné rakvi.

Vyjdu z domu. Je chladno, a jak se blíží východ slunce, černá obloha se na obzoru mění v purpur. Musa se opírá o auto a čistí si zuby žvýkáním větvičky. Když k němu dojdu, odplivne si do kelímku a větvičku schová do náprsní kapsy. Otevře dveře auta, vyměníme si pozdravy a já usedám na zadní sedadlo.

Musa zapíná autorádio a ladí stanice. Nakonec vybírá tu, kde zahajují vysílání národní hymnou. Vyjíždíme z obytného areálu obehnaného zdí a strážný u brány nám mává na rozloučenou. Před námi se rýsuje silnice zahalená tmou, která pomalu ustupuje úsvitu, a vede mě zpátky k tobě.

2

ILESA, 1985 A DÁL

Od začátku jsem cítila, že nepřicházejí v dobrém. Viděla jsem je prosklenými panely ve dveřích. Slyšela jsem jejich tlachání. Zřejmě si vůbec nevšimli, že už skoro minutu stojím za dveřmi. Měla jsem nutkání nechat je tam, vrátit se nahoru a jít si lehnout. Kdyby zůstali na slunci dost dlouho, třeba by se roztekli a zbylo by po nich jen hnědé bahno. *Iya* Martha měla tak velký zadek, že kdyby se rozpustil, bláto by pokrylo určitě celé betonové schodiště vedoucí k našim dveřím.

Iya Martha byla jedna z mých čtyř matek: nejstarší manželka mého otce. Muž, který ji doprovázel, byl Akinův strýc *Baba* Lola. Ve slunečním žáru se oba hrbili a odhodlaně vražtili čela, což jejich obličejům propůjčovalo odpudivý výraz. Jakmile jsem však otevřela dveře, jejich hovor ustal a oni mě obdařili zářivými úsměvy. Přesně jsem věděla, jaká budou první slova, která ta ženská vypustí z úst. Že to bude okázalá manifestace vzájemného pouta, které mezi námi nikdy neexistovalo.

„Ejjeide, dceruško drahá!“ zazubila se *Iya* Martha a chytla mé tváře do vlhkých baculatých dlaní.

Opětovala jsem její široký úsměv a na pozdrav poklekla. „Vítejte, vítejte u nás. Pánbůh se dnes jistě probudil s myšlenkou na mě, jinak byste tu teď nebyli,“ řekla jsem poté, co vešli

a usadili se v obývacím pokoji. Znovu jsem se sklonila a jedním kolenem se dotkla země.

Zasmáli se tomu.

„Kdepak je tvůj manžel? Zastihli jsme ho doma?“ zeptal se Baba Lola a rozhlížel se kolem sebe, jako bych snad Akina schovávala někde pod židlí.

„Ano, pane, je nahoře. Dojdu pro něj, jen co vám nabídnu něco k pití. Co vám mám přichystat k jídlu? Drcený jam?“

Baba Lola vrhl na mou macechu pohled, který jako by říkal, že když si scénku, kterou tu hodlali odehrát, nacvičovali, tahle replika ve scénáři chyběla.

Iya Martha zavrtěla hlavou. „Jíst nebudeme. Zavolej manžela. Musíme s vámi dvěma prodiskutovat důležité věci.“

Usmála jsem se a zamířila z obývacího pokoje ke schodům. Nepochybovala jsem o tom, jaké „důležité věci“ přišli prodiskutovat. O těch samých věcech s námi už diskutovala spousta jiných manželových příbuzných. Diskuse spočívala v tom, že oni mluvili a já vkleče poslouchala. Akin zpravidla předstíral, že poslouchá a dělá si poznámky, ve skutečnosti si ale psal seznam úkolů na další dny. Nikdo z té početné řady delegací neuměl číst a psát a to, že někdo jiný tohle umění ovládal, v nich vyvolávalo posvátný úžas. Že si Akin jejich slova zapisuje, na ně dělalo ohromný dojem. Když někdy na chvíli psát přestal, ten, kdo právě hovořil, si nezřídka posteskl, že je to projev nedostatku úcty. Zatímco manžel si během takových návštěv často udělal plány na celý následující týden, mě braly křeče do nohou.

Akina ty návštěvy iritovaly a míval sto chutí svým příbuzným říct, aby si hleděli svého, ale to bych nedopustila. Měla jsem sice z těch vleklých debat křeče v nohou, ale aspoň jsem díky nim cítila, že patřím do jeho rodiny. Z mé vlastní rodiny nás od svatby – až do onoho odpoledne – nikdo podobnou návštěvou nepoctil.

Stoupala jsem po schodech a bylo mi jasné, že přítomnost Iya Marthy by mohla znamenat nějaký zásadní obrat. Jejich rady jsem nepotřebovala. Můj život byl v pořádku a bez těch

důležitých věcí, které mi přišli sdělit, bych se jistě obešla. Nechtěla jsem poslouchat, co ze sebe ochraptělým hlasem mezi záchvaty kašle vyráží Baba Lola, nebyla jsem zvědavá ani na další zářivé úsměvy Iya Marthy.

Byla jsem přesvědčená, že už jsem to všechno slyšela, a nepochybovala jsem, že můj muž se na to bude dívat stejně. K mému překvapení byl Akin vzhůru. Pracoval šest dní v týdnu a většinu neděle zpravidla prospal. Když jsem ale vešla, přecházel po pokoji sem a tam.

„Ty jsi věděl, že dneska přijdou?“ Pátrala jsem v jeho tváři po dobře známé směsici zděšení a podráždění, kterou u něj tyhle delegace pokaždé vyvolávaly.

„Už jsou tady?“ Zastavil se a spojil ruce za hlavou. Ani stopy po zděšení nebo podráždění. Najednou jako by byl v pokoji vydýchaný vzduch.

„Tak ty jsi věděl, že přijdou? A nic jsi mi neřekl?“

„Pojďme za nimi dolů.“ Vyšel z pokoje.

„O co jde, Akine? Co se děje?“ zavolala jsem za ním.

Posadila jsem se na postel, položila si hlavu do dlaní a snažila se dýchat. Zůstala jsem tak, dokud jsem nezaslechla, že mě Akin volá. Sešla jsem za ním do obývacího pokoje. Usmívala jsem se, nebyl to žádný úsměv od ucha k uchu, jen pozvednuté koutky. Takový ten úsměv, který říká: *přestože vy, staří, nevíte o mém manželství nic, s radostí, ne, s nadšením si poslechnu, co důležitého jste mi o něm přišli povědět. Jsem přece dobrá manželka.*

Zprvu jsem si jí nevšimla, přestože seděla na opěrci křesla, ve kterém se rozvalovala Iya Martha. Byla světlá, bledě žlutá, jako vnitřek nezralého manga. Tenké rty měla namalované krvavě rudou rtěnkou.

Opřela jsem se o svého muže. Seděl strnule, nepoložil mi paži kolem ramen, nepřitáhl si mě k sobě. Marně jsem se snažila přijít na to, kde se tu ta žlutá ženská vzala, podezírala jsem Iya Marthu, že ji přinesla schovanou v záhybech zavinovacích šatů *iro*.

„Manželko naše,“ pravil Baba Lola, „říká se, že když muž ně-
co vlastní a jeho majetek se zdvojí, nehněvá se proto, je to tak?“

S úsměvem jsem přikývla.

„Inu, manželko naše, toto je tedy nová manželka tvého
muže. Jedno dítě přivolá na svět další dítě. Kdoví, možná král
nebeský vyslyší díky ní tvoje modlitby. Jsme si jistí, že až otě-
hotní a porodí dítě, budeš mít dítě i ty,“ pokračoval Baba Lola.

Iya Martha souhlasně přikývla. „Yejide, má dcero, mluvili
jsme o téhle věci mnohokrát a dobře jsme ji rozvážili, rodina
tvého muže a já. A tvoje ostatní matky.“

Zavřela jsem oči. Určitě každou chvíli procitnu ze zlého
snu. Jenže když jsem oči otevřela, ta mangově žlutá ženská
nezmizela. Viděla jsem ji trochu rozmazaně, ale byla tam. Při-
padala jsem si jako omráčená.

Že bude řeč o mé bezdětnosti, jsem čekala. Byla jsem vy-
zbrojená nekonečnou zásobou úsměvů: omluvnými úsměvy,
úsměvy žadonicími o slitování, úsměvy naznačujícími, že
všechno je v rukou Božích – zkrátka všemi myslitelnými dru-
hy předstíraných úsměvů, díky nimž dokážete přežít odpoled-
ne s lidmi, kteří tvrdí, že pro vás chtějí to nejlepší, ale přitom
vám otáčejí nožem v ráně. Byla jsem připravená poslouchat,
že s tím musím něco dělat. Očekávala jsem, že se dozvím
o novém pastorovi, za kterým bych měla zajít; o další hoře, na
kterou bych měla vylézt a pomodlit se tam; nebo o staré bylin-
kářce v nějaké daleké vesnici, s níž bych se měla poradit. Mé
rty byly nachystané k úsměvům, mé oči měly v pohotovosti
slzavou clonu, můj nos byl připraven žalostně popotahovat.
Byla jsem smířená s tím, že následující týden budu muset za-
vřít svůj kadeřnický salon a s tchýní v zádech se pachtit za
nějakým dalším zázrakem. Že se v našem domě objeví jiná
žena, žlutá, s krvavě červenými ústy a zářivým úsměvem no-
vomanželky, jsem ale nečekala.

Zalitovala jsem, že tam není má tchýně. Byla to jediná
žena, kterou jsem kdy oslovovala *Moomi*, má matko. Navště-
vovala jsem ji častěji než její vlastní syn. Byla u toho, když mě

jistý kněz nořil do proudu řeky, aby spolu s čerstvou trvalou smyl i kletbu, již na mě podle něj uvrhla vlastní matka, která zemřela minutu po mém narození. Moomi byla se mnou, když jsem tři dny seděla na modlitebním koberečku a donekonečna prozpěvovala slova, kterým jsem vůbec nerozuměla, dokud jsem třetího dne neomdlela a tím předčasně neukončila plánovaný sedmidenní maraton půstu a bdění.

Když jsem se z toho zotavovala na oddělení Wesleyánské církevní nemocnice, držela mě za ruku a naléhala na mě, ať prosím Pánaboha o sílu. Dobrá matka má těžký život, říkala mi, žena může být špatnou manželkou, ale nesmí být špatnou matkou. Moomi mi poradila, že než si u Pánaboha vyprosím dítě, musím požádat o schopnost pro své dítě trpět. Tvrdila, že pokud už po třech dnech půstu omdlím, nejsem ještě připravená stát se matkou.

Tehdy jsem si uvědomila, že ona po třech dnech neomdlela proto, že nejspíš podobný půst držela už několikrát, když se u Pánaboha přimlouvala za své děti. Hluboké vrásky kolem jejích očí a úst mi v tu chvíli připadaly zlověstné, jako by byly něčím víc než jen známkami vysokého věku. Byla jsem rozpolcená. Toužila jsem po tom dosud nepoznaném. Chtěla jsem být matkou, chtěla jsem, aby mé oči zářily tajemnou radostí a moudrostí tak jako oči Moomi. Ale ty její řeči o utrpení mě děsily.

„Je jí mnohem míň než tobě,“ předklonila se Iya Martha ve svém křesle. „Protože oni si tě váží, Yejide, rodina tvého muže zná tvoji hodnotu. Řekli mi, že uznávají, že jsi dobrá manželka a že jsi pro dům svého muže požehnáním.“

Baba Lola si odkašlal. „Yejide, já osobně tě ctím. Oceňuji tvoji snahu přispět k tomu, aby po sobě syn našeho rodu zanechal syna, než zemře. Proto také věříme, že nebudeš tuhle novou manželku vnímat jako sokyni. Jmenuje se Funmilayo a my víme, my doufáme, že ji přijmeš jako mladší sestru.“

„Jako přítelkyni,“ pokračovala Iya Martha.

„Jako dceru,“ dodal Baba Lola.

Iya Martha poplácala Funmi po zádech. „Oya, běž a pozdrav svou *iyale*.“

Otřásla jsem se, když mě Iya Martha označila za Funminu *iyale*. To slovo mě tahalo za uši: *iyale* – první manželka. Byl to verdikt, že pro svého manžela nejsem jako žena dostačující.

Funmi si přisedla ke mně na gauč.

Baba Lola zavrtěl hlavou. „Funmi, poklekni přece! I kdyby vlak byl na cestě už dvacet let, lokomotiva pojedje vždycky jako první. Yejide je v tomto domě ve všech ohledech nad tebou.“

Funmi si klekla na zem, položila mi dlaně na kolena a usmála se. Svrběly mě dlaně, nejradši bych jí ten úsměv smázla z tváře pořádnou fackou.

Obrátila jsem se k Akinovi a podívala se mu do očí. Pořád jsem tak trochu doufala, že on s tím vším nemá nic společného. V pohledu, který na mě upíral, byla němá prosba. Můj křečovitý úsměv se rozplynul. Srdce mi sevřely žhnoucí prsty hněvu. V hlavě jsem ucítila bušení, přímo uprostřed mezi očima.

„Tys o tomhle všem věděl, Akine?“ zeptala jsem se anglicky, čímž jsem vyřadila ze hry oba starší příbuzné, kteří mluvili jen jorubsky.

Akin neodpověděl. Ukazovákem si mnul kořen nosu.

Rozhlédla jsem se po pokoji a hledala něco, na co bych mohla upřít pozornost. Bílé krajkové záclony s modrými okraji, světle šedý gauč, k němu ladící koberec se skvrnou od kávy, kterou jsem se už víc než rok snažila odstranit. Skvrna byla příliš daleko od středu koberce, aby ji zakryl stůl, a příliš daleko od kraje, abychom ji mohli zamaskovat jedním z křesel. Funmi na sobě měla béžové šaty, jejich barva se podobala té kávové skvrně, podobala se barvě mojí blůzy. Dlaněmi objímala mé nahé nohy těsně pod koleny. Dál než k jejím rukám jsem nebyla ochotná pohlédnout, maximálně na dlouhé široké rukávy jejích šatů. Nedokázala jsem se jí podívat do tváře.

„Yejide, přiviň ji k sobě.“

Nebyla jsem si jistá, kdo to řekl. Hlava se mi přehřívala, brzy měla dosáhnout bodu varu. Ta slova mohl říct kdokoliv – Iya Martha, Baba Lola, Pánbůh. Bylo mi to jedno.

Znovu jsem se obrátila k manželovi. „Akine, tys o tomhle všem věděl? A nic jsi mi neřekl? Věděl jsi to, vid’? Ty parchante. Po tom všem! Ty mizerný parchante!“

Akin zachytil mou dlaň dřív, než mu přistála na tváři.

To, co mě umlčelo, nebylo rozhořčené ječení Iya Marthy. Zmlkla jsem kvůli tomu, jak mě Akin něžně hladil palcem po dlani. Odvrátila jsem od něj pohled.

„Co to říkala?“ obrátil se Baba Lola na novou manželku s prosbou o překlad.

„Yejide, prosím,“ stiskl Akin mou dlaň.

„Řekla mu, že je parchant,“ špitla Funmi, jako by ji to slovo pánilo v ústech.

Iya Martha zaječela a zakryla si obličej rukama. Nenechala jsem se tím divadýlkem zmást. Věděla jsem, že pocituje škodolibou radost. Byla jsem si jistá, že celé týdny bude ostatním manželkám mého otce vykládat, čeho byla svědkem.

„Nesmíš svému manželovi nadávat, ó dítě. Bez ohledu na to, jak se věci vyvíjejí, je to pořád tvůj manžel. Co víc od něj chceš? Jen kvůli tobě našel pro Funmi byt ve městě, i když má velký dvoupatrový dům.“ Iya Martha se rozhlédla po obývacím pokoji a rozpráhla dlaně, aby poukázala na ten velký dvoupatrový dům pro případ, že bych narážku na nemovitost, za kterou jsem každý měsíc platila polovinu hypotéky, snad přeslechla. „Ty, ó Yejide, ty máš být svému manželovi vděčná.“

Iya Martha umlkla, ale ústa měla stále otevřená. Pokud by se k ní člověk dostatečně přiblížil, ucítil by z těch úst nesnesitelný puch podobný zápachu koňské moči. Baba Lola si ale vybral křeslo, v němž ho od Iya Marthy dělila bezpečná vzdálenost.

Věděla jsem, že bych měla pokleknout, sklonit hlavu jako nezdárná školačka a omluvit se za to, že jsem jedním dechem urazila jak svého manžela, tak jeho matku. Moje omluvy by

přijali – mohla jsem říct, že za to může ďábel, počasí nebo to, že mám moc pevně utažené copánky, které mi působí bolest hlavy, což je jediný důvod, proč jsem se v jejich přítomnosti tak neuctivě vyjádřila o vlastním manželovi. Jenže celé mé tělo bylo zařaté jak artritická pěst a já jsem prostě nebyla schopná ho přimět k pohybům, které samo udělat nechtělo. Takže jsem poprvé v životě ignorovala nelibost příbuzných, a ačkoliv se čekalo, že pokleknu, já jsem vstala. Když jsem se narovnala, připadala jsem si vyšší než obvykle.

„Připravím jídlo,“ řekla jsem, aniž jsem se jich znovu ptala, co by si dali. Teď když mi Baba Lola a Iya Martha představili Funmi, mohli se konečně najíst. Nebyla jsem ochotná vařit každému něco jiného, a tak jsem jim naservírovala jídlo podle své volby. Dala jsem jim pasírovanou zeleninovou polévku s fazolemi. Prostě jsem smíchala tři dny staré fazole, které jsem chtěla vyhodit, s čerstvě uvařenou polévkou. Byla jsem si sice jistá, že si všimnou, že směs chutná trochu divně, ale spoléhala jsem na to, že pocit viny, který Baba Lola maskoval rozhořčením nad mým chováním, a škodolibá radost, která se skrývala za projevy zděšení, jež dávala najevo Iya Martha, je oba přimějí, aby to snědli. Aby jim jídlo lépe klouzalo do krku, poklekla jsem a omluvila jsem se jim. Iya Martha se usmála a pravila, že pokud bych se dál chovala jako nezvedené dítě, nevzala by u nás nic do úst. Znovu jsem se omluvila a na důkaz pokání jsem tu žlutou ženu objala. Voněla kokosovým olejem a vanilkou. Zatímco jedli, popíjela jsem přímo z lahve sladovou limonádu. Zklamalo mě, že Akin se jídla ani nedotkl.

Když si stěžovali, že by si bývali radši dali drcený jam s dušenou zeleninou a sušenou rybou, Akinovy pohledy jsem ignorovala. Jindy bych vyskočila a běžela do kuchyně drtit jam. To odpoledne jsem ale měla chuť jim říct, ať si nadrtí jam sami, jestli na něj mají takovou chuť. Na poslední chvíli jsem ta slova spolkla a vydatně zapila sladovou limonádou. Vymluvila jsem se, že jam nemůžu nadrtit, protože jsem si den předtím vykloubila zápěstí.